

2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 9 prioriteto „Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas“ 09.4.2-ESFA-V-715 priemonės projekto „Bendrojo ugdymo mokytojų bendrųjų ir dalykinių kompetencijų tobulinimas“

REKOMENDACIJOS DĖL ATNAUJINTŲ BENDRŲJŲ PROGRAMŲ PRITAIKYMO MOKYMOSI SUTRIKIMŲ (BENDRŲJŲ, SPECIFINIŲ, NEVERBALINIŲ) TURINTIEMS MOKINIAMS

Rekomendacijas rengė Jūratė Savaikaitienė ir Edita Šukienė

SUTRIKIMO APIBŪDINIMAS: PAGRINDINIAI POŽYMIAI IR JŲ RAIŠKA	
Bendrieji mokymosi sutrikimai	<p>Tai grupė sutrikimų, dėl kurių pasireiškia mokymosi pasiekimų atsilikimas iš dviejų ir daugiau dalykų (skaitymo, rašymo, matematikos ar kitų mokomųjų dalykų), įsisavinant mokymosi programą. Šis atsilikimas yra tikėtinas, kai asmens intelektualiniai gebėjimai yra žemi (IQ yra nuo 70 iki 79), tačiau nesiekia labai žemo intelekto ribos (IQ 69 ir žemesnis).</p> <p>Mokiniai, turintys bendrųjų mokymosi sutrikimų, gali turėti gretutinių sutrikimų: dėmesio, aktyvumo, emocijų ir kt. Šių mokinių kognityvinė ir psichosocialinė raida lėtesnė, pažintiniai procesai ir išmokimo dėsningumai panašūs į keleriais metais jaunesnių, žemesnių klasių mokinių, bendrųjų ir dalykinių kompetencijų plėtotė taip pat lėta, o mokymosi pasiekimai dažnai žemesni nei daugumos bendraamžių ar bendrosiose ugdymo programose patenkinamam pasiekimų lygiui nustatytos žinios, supratimas ir gebėjimai.</p> <p>Bendrųjų mokymosi sutrikimų turinčių mokinių mąstymo procesams būdingi sunkumai susiję su informacijos įsiminimu ir išlaikymu, vykdomosios pažintinės funkcijos stokoja strategijų sprendžiant problemas, todėl ugdymo procese kyla sunkumų planuojant savo veiklą, pastebint, fiksuojant, koduojant, įsimenant, saugojant atmintyje bei naudojantis turima informacija, vertinant savo veiklos veiksmingumą, kontroliuojant sprendimo eigą, taikant naujus principus problemoms spręsti, suvokiant naujų sąvokų prasmę, analizuojant esminius ir šalutinius dalykus, atrenkant tekste esminę informaciją ir / ar faktus, darant išvadas.</p> <p>Dėl sistemingai patiriamų sunkumų ir neigiamų išgyvenimų šių mokymosi sutrikimų turintiems mokiniams dažniau formuojasi menka savivertė, lėtėja pažintinis aktyvumas, krenta mokymosi motyvacija, neretai atsiranda emocijų ir elgesio sutrikimų.</p>

<p>Specifiniai mokymosi sutrikimai</p>	<p>Sutrikimai, kurie pasireiškia mažesniais skaitymo, rašymo ir matematikos mokymosi pasiekimais, nei tikėtina pagal intelektinius gebėjimus (kai IQ yra 80 ir aukštesnis) bei vaiko amžių atitinkantį ugdymą. Sutrikimams būdinga, kad dėl atskirų pažinimo procesų neišlavėjimo ar sutrikimo mokymosi pasiekimai neatitinka bendrųjų pasiekimų ir kompetencijų, tačiau jų priežastis nėra intelekto, sensoriniai (rega, klausa) sutrikimai ir netinkamas ugdymas ar sociokultūrinės sąlygos.</p> <p>Skaitymo sutrikimai kelia mokiniui rimtų sunkumų visame mokymosi procese, nes jie lemia bet kurią asmens veiklos sritį, jei ji yra susijusi su teksto skaitymu, jo suvokimu, tiksliu sąvokų supratimu ir teisingu jų vartojimu. Užrašytų žodžių iškodavimas, jų supratimas (įprasminimas), skaitomo teksto prasmės suvokimas iš mokinių reikalauja daug pastangų, todėl jie greičiau pavargsta, tampa išsiblaškę, nedėmesingi. Tai trukdo maksimaliai išnaudoti savo gebėjimus mokymosi procese.</p> <p>Skaitymas ir rašymas – tarpusavyje glaudžiai susiję procesai. Beveik visada mokinys, patiriantis sunkumų skaitydamas, jų patiria ir rašydamas. Rašto darbuose pasitaiko specifinių klaidų: raidžių, raidžių junginių praleidimai, jų sukeitimai vietomis, vieno raidžio keitimo kitomis raidėmis klaidos (ilgųjų ir trumpųjų balsių, skardžiųjų ir dusliųjų priebalsių keitimo klaidos, optiškai panašių raidžių keitimo klaidos, netikslus raidžių grafinis vaizdas). Aukštesnėse klasėse šie mokiniai patiria sunkumų sudarydami ir rašydami sakinius, kurdami rišlų tekstą.</p> <p>Matematikos mokymosi sutrikimui būdingi daiktų skaičiavimo, aritmetinių veiksmų atlikimo žodžiu (mintinio skaičiavimo) bei raštu ir jų užrašymo, daugybos lentelės įsiminimo sunkumai. Mokiniai gali nesuprasti matematinių sąvokų, todėl tikėtini sunkumai sprendžiant tekstinius uždavinius, analizuojant kitą žodžiu ar raštu pateiktą mokomąją medžiagą.</p> <p>Matematikos mokymosi sutrikimas dažnai pasireiškia kartu su skaitymo ir rašymo sutrikimais. Šiuos mokymosi sutrikimus dažniausiai lemia nepakankamai išlavėjusi trumpalaikė, darbinė atmintis bei žemesni verbalinių procesų įverčiai, stebimi analizuojant intelekto vertinimo testus.</p> <p>Tačiau mokiniai, kuriems nustatyti specifiniai mokymosi sutrikimai, turi daug stiprybių, kurias galima sėkmingai panaudoti ugdymo procese. Daugelis mokinių pasižymi gerais regimaisiais ir erdviniais gebėjimais, jiems būdingi kūrybiniai ir meniniai gabumai, loginių ryšių atradimas, gebėjimas matyti visumą, kūrybiškai spręsti problemas. Mokiniai gali atlikti užduotis pagal pavyzdį, suvokti vaizdžiai pateiktą informaciją, gerai atlikti užduotis, kurioms reikia dėmesingumo, pastabumo, regimojo suvokimo ir išlavėjusios atminties, loginių ryšių nustatymo neverbalizuojant, suprasti informaciją žemėlapiuose, planuose, schemose, gerai atlikti praktines užduotis, be klaidų nurašyti tekstą.</p>
--	---

Neverbaliniai mokymosi sutrikimai	<p>Sutrikimai pasireiškia motorinių įgūdžių stoka, sunkumais sprendžiant neverbalines užduotis ir apdorojant vizualinę erdvinę informaciją. Šios grupės mokiniams būdingi mokymosi sunkumai (sunkiai sekasi rašyti, skaičiuoti, sunku suvokti ir vartoti abstrakčias sąvokas atliekant užduotis), motorinių įgūdžių stoka (koordinacijos, pusiausvyros trūkumas, nepakankami rašymo įgūdžiai), vizualinės erdvinės informacijos apdorojimo sunkumai (silpnesnė regimoji atmintis, netikslus erdvinis suvokimas ir erdvinių ryšių nustatymas, vaizduotės stoka), bendravimo sunkumai (dėl pasunkėjusio neverbalinės komunikacijos suvokimo, sunkumų prisitaikant naujose situacijose, socialinių įgūdžių stokos). Mokiniai kalba sklandžiai, tačiau jų kalbai trūksta esminių dalykų akcentavimo, visumos suvokimo. Jie per daug dėmesio skiria detalėms, nejaučia neverbalinės aplinkinių reakcijos į savo kalbą. Turėdami gerą verbalinę atmintį, sukaupia daug faktinių žinių, tačiau susiduria su sunkumais, kai turimas žinias reikia pritaikyti naujoje situacijoje, apibendrinti, spręsti problemas. Kuo abstraktesnė ir sudėtingesnė mokymosi medžiaga, tuo daugiau sunkumų patiria ją suprasdami.</p> <p>Verbaliniai šių mokinių gebėjimai yra vidutiniai ar aukštesni nei vidutiniai ir reikšmingai aukštesni nei neverbaliniai gebėjimai. Todėl šie mokiniai gali gerai suprasti ir vykdyti žodines instrukcijas, nuorodas, skirtas žodinei veiklai, atpasakoti perskaitytą tekstą, atsakyti į klausimus, pasakoti iš asmeninės patirties. Tačiau jiems gali būti sunku atlikti užduotis, skirtas veiklai su vaizdine medžiaga, žodžiu apibūdinti paveikslėliuose vaizduojamus daiktus, reiškinius, jų sekas, nes nepakankamai gerai suvokia vaizdžiai pateiktų objektų požymius. Gali būti sunku skirti vizualiai panašias raides, skaitmenis, skaityti smulkų, įmantrų raštą, nurašyti nuo knygos, lentos.</p>	
DALYVAVIMAS UGDYMO PROCESE: KOMPETENCIJŲ ĮGIJIMO GALIMYBĖS IR SUNKUMAI		
Pažinimo kompetencija		
	Mokinio galimybės	Mokinio sunkumai
Bendrieji mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none">- mokytis dalyko programoje nurodytų faktų ir sąvokų;- atlikti standartines procedūras ir algoritmus;- daiktus ir reiškinius apibūdinti skirtingais raiškos būdais;- atpažinti problemas, kaip tvarkos nebuvimą;- spręsti problemas, kaip tvarkos kūrimą;- mokytis iš savo veiklos.	<ul style="list-style-type: none">- apibūdinti dalykui būdingus pagrindinius objektus, reiškinius ir procesus;- taisyklingai / teisingai naudotis taisyklėmis, instrukcijomis;- standartinių procedūrų ir algoritmų taikymą iliustruoti pavyzdžiais;- atlikti mąstymą pagrindžiančią būdingą veiklą;- kelti klausimus, analizuoti, apibendrinti;- pasiūlyti vieną ar kelias problemos sprendimo idėjas;- vardinti savo ketinimus mokymosi proceso eigoje;- koreguoti veiksmus, palyginti pirminius ketinimus su galutiniu rezultatu.

Specifiniai mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - mąstyti kritiškai, daryti išvadas, vertinti ir pagrįsti idėjas, argumentus ir sprendimus; - atlikti užduotis, veiksmus pagal pavyzdį, naudojant papildomas vaizdines ir kitas pagalbos priemones. 	<ul style="list-style-type: none"> - mokytis dalyko programoje nurodytų faktų ir sąvokų; - sklandžiai naudoti taisykles. - apibūdinti mokomajam dalykui būdingus pagrindinius objektus, savarankiškai atlikti standartinės procedūras, sudėtingas kelių dalių užduotis.
Neverbaliniai mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - apibūdinti dalykui būdingus pagrindinius objektus, reiškinius, procesus, jei informacija perteikiama žodžiu ar siejama su empirine patirtimi; - kelti klausimus, kurie padeda suprasti problemas; - naudojant dalyko žinias spręsti praktines užduotis. 	<ul style="list-style-type: none"> - perprasti dalyko temas, kurios perteikiamos tik grafiškai, schemomis, brėžiniais; - atpažinti ir suvokti žinias skirtinguose kontekstuose; - savarankiškai planuoti veiklą, nustatyti užduočių atlikimo seką.
Komunikavimo kompetencija		
	Mokinio galimybės	Mokinio sunkumai
Bendrieji mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - parinkti ir vartoti verbalines ir neverbalines raiškos priemones ir formas ir pritaikyti komunikavimo situacijai ir adresatui; - pasirinkti komunikavimo kanalą ir priemonę bei pristatyti save gyvai bei virtualioje erdvėje; - taikyti komunikavimo strategiją individualiai bei grupėje. 	<ul style="list-style-type: none"> - analizuoti, interpretuoti ir kritiškai vertinti mokomąją medžiagą; - gali nukrypti į smulkmenas, nukrypti nuo temos, stokoti komunikavimo kultūros, paviršutiniškai suvokti ir perteikti informaciją.
Specifiniai mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - kurti, perteikti, analizuoti ir interpretuoti žodinę informaciją, jei ji remiasi asmenine patirtimi ar skaitomą / klausomą tekstą papildančia vaizdine medžiaga. 	<ul style="list-style-type: none"> - kurti, perteikti, analizuoti ir interpretuoti mokomąją medžiagą, jei tai atliekama remiantis tik skaitymo ir rašymo gebėjimais.
Neverbaliniai mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - parinkti ir vartoti verbalines raiškos priemones ir formas; - naudotis komunikavimu kasdienėje ir ugdomojoje veikloje. 	<ul style="list-style-type: none"> - parinkti, vartoti ir pritaikyti neverbalines raiškos priemones ir formas komunikavimo situacijai, adresatui, kultūriniam kontekstui; - taikyti komunikavimo strategiją komunikuojant individualiai ar grupėje; - analizuoti informaciją, turinčią potekstę.
Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija		
	Mokinio galimybės	Mokinio sunkumai
Bendrieji mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - atpažinti aiškiai išreikštas savo ir kitų emocijas ir jas atliepti; - išvardinti asmenines savybes, atpažinti individualius ir grupės panašumus ir skirtumus; - naudotis komunikavimo įgūdžiais bendravimui ir socialinei sąveikai; - prisidėti kuriant šeimos, mokyklos ir bendruomenės gerovę; 	<ul style="list-style-type: none"> - savarankiškai siekti asmeninių, socialinės elgsenos bei sveikos gyvensenos akademinių tikslų; - priimti sprendimus atsižvelgiant į saugumo, etinius ir visuomeninius veiksnius; - kasdienėse akademinėse ir socialinėse situacijose taikyti atsakingų sprendimų priėmimo įgūdžius;

	<ul style="list-style-type: none"> - rūpintis sveikata pasitelkus fizinį aktyvumą ar pagal rekomendacijas, pavyzdžius; - laikytis sveikos gyvensenos rekomendacijų. 	<ul style="list-style-type: none"> - konstruktyviai užkirsti kelią, valdyti ir spręsti tarpasmeninius konfliktus.
Specifiniai mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - atpažinti, įvardinti emocijas, elgesį ir vertybes, asmenines savybes ir išorinę pagalbą; - atpažinti kitų emocijas ir jas atliepti; - naudotis bendravimo įgūdžiais veiksmingai komunikuojant; - valdyti ir spręsti tarpasmeninius konfliktus. 	<ul style="list-style-type: none"> - siekti asmeninių, socialinės elgsenos bei sveikos gyvensenos tikslų, jei tai atliekama remiantis tik skaitymo ir rašymo, matematikos gebėjimais.
Neverbaliniai mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - atpažinti, įvardinti emocijas, elgesį ir vertybes, asmenines savybes ir išorinę pagalbą, kai informacija pateikiama žodine išraiška; - kasdienėse akademinėse ir socialinėse situacijose taikyti įgytus atsakingų sprendimų priėmimo įgūdžius; - vertinti sveikatą kaip vieną iš esminių vertybių, suprasti sveiko gyvenimo būdo svarbą sveikatai. 	<ul style="list-style-type: none"> - suprasti ir įvardinti savo ir kitų emocijas ir elgesį; - naudotis neverbalinio komunikavimo įgūdžiais, siekiant veiksmingo bendravimo; - kurti produktyvų socialinį kontaktą su bendraamžiais; - spontaniškai judėti, žaisti, mankštintis, naudoti skirtingų sporto šakų elementus kasdienėje ir ugdomojoje veikloje.
Pilietiškumo kompetencija		
	Mokinio galimybės	Mokinio sunkumai
Bendrieji mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - suvokti, žinoti pagrindines piliečio teises ir pareigas; - suprasti socialinę atsakomybę dėl savo veiksmų ir jų pasekmių, - įsitraukti į bendruomenės gyvenimą, pasirinkti įvairias savanoriavimo ir labdaringos veiklos formas ir būdus; - išvardinti pagrindinius valstybės dokumentus, simbolius, šventes, gebėti gerbti kito nuomonę ir kitokią pilietinę poziciją, jausti solidarumą ne tik su šalia esančiais, bet ir viso pasaulio piliečiais; - gebėti atpažinti situacijas, kurios kelia grėsmę visuomenei, kai pažeidžiamos asmeninės arba kito asmens teisės bei imtis aktyvių veiksmų, dalyvauti jas ginančioje veikloje; - suvokti įsipareigojimo gerbti ir saugoti Lietuvos valstybės nepriklausomybę ir suverenumą svarbą, pagrindinių valstybės institucijų paskirtį ir funkcijas, pilietinio dalyvavimo formas ir būdus. - suvokti, kad valstybė stiprinama ne tik ginant išorę, bet ir rūpinantis visuomene, tausojant kultūros ir gamtos išteklius, suprasti aktyvaus dalyvavimo svarbą tausojant išteklius ir kuriant darnią aplinką. 	<ul style="list-style-type: none"> - suvokti piliečio ir valstybės santykį, ir priimti atsakomybę dėl valstybės ir visuomenės raidos; - suvokti, kas yra pilietinė visuomenė, gebėti paaiškinti pagrindinius jos principus ir vertybes, rinktis veiksmingus jos stiprinimo būdus, analizuoti pilietinės kultūros apraiškas; - tirti pilietines ir bendruomenės problemas bei įgyvendinti su jomis susijusias iniciatyvas ir pokyčius; - kurti savarankiškai, analizuoti ir kritiškai vertinti žiniasklaidoje pateikiamą informaciją, suvokti žiniasklaidos vaidmenį demokratijoje, atpažinti propagandos apraiškas ir siūlyti konstruktyvius jų įveikimo būdus; - analizuoti politinius procesus ir juos kritiškai vertinti; - analizuoti, kaip žmonės daro įtaką kitiems visuomenės nariams.

Specifiniai mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - suvokti piliečio ir valstybės santykį, prisiimti atsakomybę dėl valstybės ir visuomenės raidos; - dalyvauti bendruomenės ir visuomenės gyvenime, tirti problemas, inicijuoti ir įgyvendinti pokyčius; - gerbti žmogaus teises ir laisves, atpažinti situacijas, kai jos yra pažeidžiamos, imtis aktyvių veiksmų jas ginant. 	<ul style="list-style-type: none"> - suvokti abstrakčiu dalykiniu stiliumi perteiktos informacijos turinį; - analizuoti medijose pateikiamą politinę ir visuomeninę informaciją; - kurti žodinius ir rašytinius pasakojimus visuomenės gyvenimo ir politinėmis temomis dėl sudėtingos ir specifinės šios srities leksikos.
Neverbaliniai mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - suvokti piliečio ir valstybės santykį; - dalyvauti bendruomenės ir visuomenės gyvenime; - suvokti ir gerbti žmogaus teises ir laisves. 	<ul style="list-style-type: none"> - suprasti ir vartoti abstrakčias sąvokas; - analizuoti demokratinės visuomenės problemas; - argumentuoti savo nuomonę (požiūrį); - analizuoti medijose pateikiamą politinę ir visuomeninę informaciją.
Kūrybiškumo kompetencija		
	Mokinio galimybės	Mokinio sunkumai
Bendrieji mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - identifikuoti problemas ir kūrybines galimybes; - veikti etiškai, savarankiškai kurti, nebijoti rizikuoti ir klysti, lanksčiai naudoti kūrybos būdus ir priemones, dalintis kūrybos rezultatais; - pasirinkti sau reikšmingas idėjas; - tobulinti ir pristatyti kūrybos rezultatus; - pristatyti produkto / sprendimo naujumą, kūrybos procesą. 	<ul style="list-style-type: none"> - rinkti, sieti ir kritiškai vertinti kūrybai reikalingą informaciją bei dalintis žiniomis, idėjomis, patirtimi; - kelti idėjas, siūlyti sprendimus, pasirinkti kitiems reikšmingas idėjas, jas apsvarstyti iš skirtingų perspektyvų; - vertinti produkto / sprendimo naujumą, kūrybos procesą.
Specifiniai mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - identifikuoti problemas ir kūrybines galimybes; - dalintis žiniomis, idėjomis, patirtimi; - generuoti idėjas ir / ar sprendimus; - kurti savarankiškai, nebijant rizikuoti ir klysti; - lanksčiai naudoti (neverbalinius) kūrybos būdus ir priemones; - vertinti produkto ar sprendimo naujumą, vertingumą; - vertinti savo ir kitų kūrybos procesą. 	<ul style="list-style-type: none"> - rinkti kūrybai reikalingą informaciją, naudotis rašytiniais šaltiniais; - sklandžiai kurti įvairias istorijas, pasakojimus, įvairių tipų ir žanrų tekstus, išbandyti skirtingas kalbinės raiškos priemones ir būdus, taikyti pagrindines akademinio rašymo strategijas.
Neverbaliniai mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - identifikuoti problemas ir kūrybines galimybes; - rinkti, sieti ir vertinti kūrybai reikalingą verbalinę informaciją; - dalintis žiniomis, idėjomis, patirtimi; - atlikti kūrybines užduotis įprastomis aplinkybėmis; - kurti individualiai. 	<ul style="list-style-type: none"> - suprasti ir vartoti abstrakčias sąvokas; - rinkti, sieti ir vertinti kūrybai reikalingą neverbalinę informaciją; - atlikti kūrybines užduotis naujomis aplinkybėmis; - derinti asmeninius ir kitų interesus, lūkesčius, atsižvelgti į skirtingas perspektyvas; - kurti grupėje.

Kultūrinė kompetencija		
	Mokinio galimybės	Mokinio sunkumai
Bendrieji mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - susipažinti ir rinkti informaciją apie bendriausius kultūros reiškinius; - atpažinti etninės kultūros objektus ir reiškinius, - įgyvendinti individualius meninius ir kultūrinius interesus, talentus bei polinkius; - aktyviai dalyvauti kultūrinėje veikloje kaip kūrėjui, atlikėjui, aktyviam stebėtojų, vartotojų; - pritaikyti kultūrinės žinias ir gebėjimus asmeniniame ir visuomeniniame gyvenime; - suprasti, kad kultūra nėra vienalytė; - suvokti, kad kitų kultūrų atstovų pasaulėžiūros, normos, praktikos ir papročiai gali skirtis nuo tų, kurios vyrauja gyvenamoje vietoje. 	<ul style="list-style-type: none"> - sisteminti ir apibūdinti informaciją apie bendriausius kultūros reiškinius; - suvokti Lietuvos kultūros kontekstą, suprasti šiuolaikinės Lietuvos kultūros raidos tendencijas; - analizuoti, palyginti ir interpretuoti savąją ir kitas kultūras, jų prasmę, vertę, kontekstus bei tarpusavio ryšius; - kritiškai suvokti kultūros formų, reiškinių, tradicijų tāsos svarbumą; - suvokti, paaiškinti ir pagrįsti, kaip ir kodėl kultūra yra esminis asmens pasaulėvaizdį ir tapatybę konstruojantis komponentas;
Specifiniai mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - dalyvauti mokyklos, bendruomenės, regiono ir Lietuvos kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime; - įgyvendinti savo meninius ir kitus kultūrinius interesus, talentus bei polinkius; - pritaikyti kultūrinės žinias ir gebėjimus asmeniniame ir visuomeniniame gyvenime; - suprasti, kad kultūra nėra vienalytė; - suvokti, kad kitų kultūrų atstovų pasaulėžiūros, normos, praktikos ir papročiai gali skirtis nuo tų, kurios vyrauja gyvenamoje vietoje. 	<ul style="list-style-type: none"> - ugdytis kultūrinį išprusimą skaitant, nagrinėjant, interpretuojant, lyginant ir vertinant įvairių žanrų ir laikotarpių lietuvių bei visuotinės literatūros kūrinius; - reikšti mintis, kurti įvairių žanrų tekstus žodžiu ir raštu taisyklinga, aiškia bei turininga kalba.
Neverbaliniai mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - atpažinti, sisteminti, apibūdinti Lietuvos, Europos ir pasaulio kultūros reiškinius; - įgyvendinti savo meninius ir kitus kultūrinius interesus, talentus bei polinkius. 	<ul style="list-style-type: none"> - suvokti ir kurti vizualinius menus; - kritiškai vertinti įvairias kultūros formas ir reiškinius.
KOMPETENCIJŲ ĮGIJIMO STRATEGIJOS IR UGDYMO REKOMENDACIJOS		
Bendrieji mokymosi sutrikimai	<p>✓ Ugdymą organizuoti ir ugdymo turinį pritaikyti vadovaujantis įtraukiojo ugdymo principais:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mokymo(si) tikslus orientuoti į individualių mokinio galių stiprinimą, - mokymosi(si) metodus, būdus ir priemones parinkti atsižvelgiant į mokymosi stilių, individualią pažintinę raidą ir poreikius, įprastinius ugdymosi metodus ir būdus derinti su alternatyviais, - ugdymo turinį pritaikyti orientuojant į mokymo(si) paramą ir švietimo pagalbos teikimą, įveikiant mokymosi kliūtis. 	

- ✓ Šiems mokiniams rengiami Individualūs ugdymo bei pagalbos mokiniui planai (gali būti sujungiami), gali būti pritaikomos bendrojo ugdymo programos, kuriose numatomi ugdymo turinio pritaikymo tikslai ir pagalbos būdai bei formos.
- ✓ Pritaikant ugdymo aplinką parenkama tinkama, kuo mažiau dėmesį blaškanti ugdymo vieta klasėje.
- ✓ Mokomąją medžiagą pritaikyti atsižvelgiant į mokinio galias ir poreikius, ugdymo tikslus ir pritaikomos programos turinį.
- ✓ Raštu pateiktos užduotys perskaitomos ar įgarsinamos, naudojant informacines technologijas.
- ✓ Viešo kalbėjimo užduotys atliekamos mokiniui įprastoje aplinkoje su pažįstamais asmenimis.
- ✓ Mokinio domėjimasis mokymusi skatinamas, planuojant interesus atitinkantį tikėtinų mokymosi sėkmių ir iššūkių balansą (kad užduotys nebūtų per lengvos ar per sunkios).
- ✓ Mokoma naudotis veiklos planu (rašytinėmis ir vizualimois instrukcijomis, jų sekomis, užduočių atlikimo schemomis).
- ✓ Sistemingai ir nuosekliai mokoma ugdymosi procese naudotis papildomomis priemonėmis (schemomis, lentelėmis, grafikais, diagramomis, taisyklėmis algoritmais ir pan.).
- ✓ Naujai pateikiama informacija siejama su turimomis žiniomis ir individualia praktine patirtimi.
- ✓ Išmokta medžiaga sistemingai kartojama ir įtvirtinama.
- ✓ Mokoma mokytis: rasti, išskirti ir pabraukti esminę informaciją, pagrindinę mintį, ją pasižymėti.
- ✓ Rišliosios kalbos plėtotė skatinama inicijuojant mokinio pasakojimus apie emociškai pozityvią ir aktualią jam asmeninę patirtį.
- ✓ Teksto analizės užduotimis mokoma nustatyti ir įvardinti pagrindinius personažus, atpasakoti įvykių sekas, apibendrinti, suprasti pasekmes.
- ✓ Nurodymai, paaiškinimai ir instrukcijos pateikiami įvairiais būdais (pvz., audialiniu, vizualiniu ir kt.).
- ✓ Perteikiant informaciją, daromos trumpos pauzės, kad mokinys (-ė) turėtų daugiau laiko informacijai suprasti.
- ✓ Sudėtingesnės užduotys skaidomos į etapus, įsitikinama, ar mokinys suprato, ką ir kaip reikia atlikti, mokoma pasižymėti veiksmų seką.
- ✓ Pateikiama užduoties atlikimo pavyzdžių, o mokantis atlikti užduotį pagal pavyzdį, teikiama individuali pagalba.
- ✓ Kuriami teigiami emociniai santykiai, palaikomas akių kontaktą su vaiku (žinoma, jei jis priimtinas mokiniui (-ei)).
- ✓ Sistemingai mokoma klausti, jei nesupranta nurodymų, paaiškinimų, instrukcijų.
- ✓ Lavinami dėmesio sukaupimo ir išlaikymo gebėjimai, skatinant susikaupti tiek laiko, kiek jis (ji) tik pajėgia, palaipsniui pailginant susikaupimo periodą, už kurį paskatinama.

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Daug dėmesio skiriama mokant apibūdinti, lyginti, klasifikuoti, atlikti nuoseklius veiksmus: kopijuoti, kirpti, rašyti rankraščiu, jungti detales į visumą, visumą išskaidyti į dalis ir pan.
Specifiniai mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Taikomos <i>kartojimo</i> (informacijos atranka ir įsisavinimas), <i>plėtojimo</i> (ankstesnių žinių integravimas su pateikta medžiaga), <i>organizavimo</i>, <i>informacijos sisteminimo</i> (informacijos atrinkimas ir teminių ryšių kūrimas darbinėje atmintyje), <i>afektyvinės</i> (išsiblaškymą keliančių veiksmų sumažinimas) strategijos (Weinstein ir Mayers). ✓ Taikomos <i>mokinių bendradarbiavimo</i> (projektinė veika, darbas grupėse – kai pasiskirstoma darbo dalimis ir sukuriamas bendras produktas, kai kiekvienas mokinys pagal savo galimybes, gebėjimus ir stiprybes prisideda prie galutinio rezultato), <i>bendraamžių pagalbos</i> (mokiniai, mokydami vieni kitus, padėdami vieni kitiems, kartu mokosi patys) strategijos. ✓ Struktūruojama kiekviena pamoka: kiekvienos pamokos pradžioje <i>žodžiu ir vaizdu</i> pristatoma, ko bus mokomasi, mokiniui paaiškinama, kokios užduotys turi būti atliktos, naudojamas tarpinis atsiskaitymas už atliktas užduotis. ✓ Sudėtingiausių dalykų mokoma pamokos pradžioje. ✓ Mokiniui leidžiama pačiam nusistatyti darbo tempą. Skiriama daugiau laiko užduotims atlikti. ✓ Ugdomąją medžiagą reikėtų pateikti įvairiais būdais (vaizdu, garsu, judesiu), remiantis pavyzdžiais iš gyvenimo, artimos aplinkos. ✓ Kuo dažniau naudojant teigiamus vertinimus, paskatinti už gerai atliktą užduotį ar jos dalį. ✓ Ugdomas pasitikėjimas savimi, padedama pajusti savo vertę. Pamokose įtraukiama užduočių, kurios leistų mokiniams atskleisti jų stiprybes. ✓ Leidžiama atsitraukti nuo veiklos, pajudėti, jei mokinys nebegali susikaupti ir atlikti užduoties. ✓ Jei mokinys atlieka visas skirtas užduotis, nebeduodama papildomų, o leidžiama pasirinkti veiklą, motyvuojančią mokinį, bet netrukdančią klasei. ✓ Mokymosi motyvacija mažėja, kai užduotys yra per sudėtingos arba kai mokinys nesulaukia „atlygio“ (įvertinimo) už atliktas užduotis. Neatlikta ir neįvertinta užduotis mažina motyvaciją atlikti kitas užduotis ir stengtis jas atlikti teisingai. Todėl: <ul style="list-style-type: none"> - pradedama nuo lengvos užduoties, kurią atlikdamas mokinys patirtų sėkmę;

- pamažu, bet užtikrintai stiprinamos žinios ir gebėjimai (vienu metu įtvirtinant po 1–2 taisykles, veiksmų atlikimo sekas ar pan.). Vėliau, jei prireiktų, leidžiama naudotis paties susidarytais taisyklių rinkiniais.

- ✓ Užduotys personalizuojamos, suasmeninamos (siejamos su mokinio domėjimosi sritimi ar artimiausia aplinka).

Rekomendacijos ugdant specifinį skaitymo mokymosi sutrikimą turintį mokinį:

- ✓ Esant galimybei, parenkamas tekstas, kurį skaityti būtų patogiau (didesni tarpai tarp eilučių, didesnis šriftas. Lengviausiai skaitomi tekstai, spausdinti „Arial“, „Verdana“ šriftu. Vengiama pasvirojo šrifto).
- ✓ Skaitomą tekstą dengiant skaidria (permatoma) spalvota kortele, mažinamas popieriaus lapo ir raidžių kontrastas.
- ✓ Dengiama eilutė po skaitoma eilute. Sudėtingesnės struktūros žodžiai suskirstomi skiemenimis.
- ✓ Skaitomame tekste papildomai pažymimos painiojamos raidės (k-g, š-ž, p-b, t-d – vienu metu tik viena pora painiojamų raidžių, kai jos įsitvirtins – kita pora ir t.t.).
- ✓ Lavinant skaitymo techniką, užduotys atskiriamos: kai lavinamas skaitymas, susitelkti tik į skaitymą, kai teksto suvokimas – neakcentuoti skaitymo klaidų.
- ✓ Daugiau laiko vertėtų skirti užduotims, kuriose yra skaitymo dalis. Žodžių iškodavimas (perskaitymas) iš mokinio atima labai daug laiko ir jėgų, todėl mažindami skaitomo teksto apimtį, prioritetu laikytume skaitymo kokybę. Likusį neperskaitytą tekstą mokinys galėtų išklausti.
- ✓ Įsimintina informacija pateikiama kuo įdomiau: vaizdiniu, emociniu būdu, remiantis mokinio turima patirtimi.
- ✓ Įsitikinama, ar mokinys tiksliai suprato svarbiausią žodinę informaciją (tekstinio uždavinio sąlygą, užduotį, instrukciją, svarbiausią dalyko informaciją), skaitomų ar išgirstų žodžių prasmę.
- ✓ Svarbias užduotis ar uždavinių sąlygas reikia perskaityti garsiai, pažymėti svarbiausius tekstinio uždavinio ar užduoties elementus.
- ✓ Mokoma įsiklausyti į trumpus ir paprastus nurodymus, ir juos pakartoti, pasakyti savo žodžiais (interpretuoti). Nurodymai ir užduotys formuluojami ramiai, aiškiai, tinkamu tempu ir etapais (atlikus vieną dalį, paaiškinti kitą).
- ✓ Žodinė informacija susiejama su vaizdine medžiaga.
- ✓ Mokiniui leidžiama naudotis sudarytu skaitomo teksto planu, apibendrinimu, pasakojant.
- ✓ Privalomus kūrinius, kuriuos mokiniui sunku perskaityti, leidžiama išklausti (skaito klasės draugai, šeima, klausomasi įrašų).

- ✓ Leidžiama klasėje analizuojamus sudėtingesnius tekstus iš anksto persiskaityti namie (perskaito pats ar šeimos nariai).
- ✓ Klausimai, į kuriuos reikės rasti atsakymus klausantis teksto, pateikiami darbo pradžioje.
- ✓ Pažymimos skaitomo teksto vietos, kuriose gali būti svarbi informacija.
- ✓ Papildomos literatūros skaitymo užduotis keičiama į įgarsintų knygų klausymą arba klausymas ir knygos teksto sekimas derinami.
- ✓ Neprašoma atsakinėti, kalbėti viešai, prieš klasę, jei manote, kad mokinys gali klusti.
- ✓ Skiriama daugiau laiko užduotims atlikti. Kokybės siekiama kiekybės sąskaita.

Rekomendacijos ugdant specifinį rašymo mokymosi sutrikimą turintį mokinį:

- ✓ Mažinama rašto darbų apimtis. Kai kuriuos rašto darbus leidžiama atsiskaityti žodžiu.
- ✓ Padedama mokiniui pradėti užduotį (parodomas atlikimo pavyzdys).
- ✓ Teksto kūrimo raštu darbus leidžiama rašyti iš anksto paruoštose formose (jose turi būti struktūruotai pateiktos tam tikros dalys, pateikiami klausimai, į kuriuos atsakydamas mokinys galėtų tinkamai atlikti užduotį).
- ✓ Nereikalaujama rašyti sudėtingos konstrukcijos sakiniiais. Leidžiama rašyti mažesnės apimties rašto darbus.
- ✓ Atskirti užduotis: kai lavinama rašysena, dėmesys sutelkiamas tik į raidžių rašymą, kai vertinamos žinios – į žinias.
- ✓ Mokant rašyti žodį be klaidų naudojama strategija *žiūrėk – pridenk – rašyk – pasitikrink*.
- ✓ Jei reikia, lapuose paryškinamos linijos.
- ✓ Leidžiama mokiniui tyliai sau diktuoti užrašomus žodžius.
- ✓ Pamokų bei žinių patikrinimo metu leidžiama naudotis kartu su mokiniu sudarytais taisyklių rinkiniais, lentelėmis, atmintinėmis, schemomis.
- ✓ Pamokų metu pateikiamos trumpos, aiškos, papildoma informacija neperkrautos užduotys.
- ✓ Kontrolinių darbų, rašinių perrašinėjimo užduotys neskiriamos.
- ✓ Nereikalaujama dailaus rašto arba leidžiama tekstą rašyti kompiuteriu.
- ✓ Kai kurios užduotys pakeičiamos taip, kad nereiktų daug rašyti, o testo būdu ar iš anksto pateiktoje formoje įrašomi trūkstami elementai.

Rekomendacijos ugdant specifinį matematikos mokymosi sutrikimą turintį mokinį:

- ✓ Skiriama daugiau laiko užduotims atlikti ar sumažinamas panašių pratimų skaičius.

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Užduotys perskaitomos ir paaiškinamos garsiai. Naudojami konkretūs pavyzdžiai, siejantys matematiką su artima aplinka ar mokinio turima patirtimi. ✓ Sprendžiant uždavinius, naudojama vaizdinė medžiaga. ✓ Užduotys pateikiamos etapais, išradingai, įdomiai. Naudojamas tarpinis atsiskaitymas. ✓ Padedama mokiniui naują informaciją susieti su jau turimomis žiniomis. ✓ Skiriama daugiau laiko pasižymėti esminę informaciją, mokoma susidaryti schemas, užrašus, priminimus. ✓ Sumažinamas mechaniškai nurašomos informacijos kiekis (naudojamos kopijuotos ar spausdintos užduotys). ✓ Pamokų metu leidžiama naudotis papildomomis priemonėmis (skaičiuotuvu, daugybos lentele, formulėmis, sprendimų pavyzdžiais).
Neverbaliniai mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Taikomos prie specifinių mokymosi sutrikimų aukščiau paminėtos Weinstein ir Mayers strategijos. ✓ Taikomos <i>mokinių bendradarbiavimo, bendraamžių pagalbos</i> strategijos. ✓ Pradedama nuo paprastesnių pritaikymų (įprastų ugdymo strategijų, metodų, veiklų pritaikymo), neskubant keisti ugdymo tikslų; ✓ Mokomoji medžiaga pateikiama nuosekliai sunkėjančia tvarka (nuo paprasčiausių iki sudėtingesnių užduočių). Tuomet pritaikymai galės rasti tik ten, kur mokinys patirs sunkumų. ✓ Planuojant ugdymo procesą remiamasi gera mokinio girdimąja atmintimi. ✓ Vartotinos konkrečios žodinės instrukcijos. Mokydamasis naują medžiagą mokinys jas geriau supras, nei paremtas vaizdinėmis priemonėmis, palyginimais, metaforomis, užuominomis. ✓ Aiškiai suformuluojami ir nurodomi mokiniui veiklos tikslas, uždaviniai, darbo etapai. ✓ Didesnės apimties užduotys skaidomos dalimis, įvertinama kiekviena atliktos užduoties dalis. ✓ Vengiama vizualine informacija perkrauto ir motorinių įgūdžių reikalaujančio mokymo turinio. ✓ Pritaikomos rašymo priemonės ir rašymo užduotys (patogi laikyti, didesnė rašymo priemonė, daugiau vietos rašymo užduočiai atlikti, paryškintos, platesnės eilutės ir paraštės). ✓ Mokiniui leidžiama tyliai žodžiu komentuoti savo neverbalinę veiklą. ✓ Prieš skaitant tekstą, užduodami klausimai, kurie padėtų suprasti skaitomą tekstą, nustatyti priežasties ir pasekmės ryšius. ✓ Įsitikinama, ar mokinys suprato skaitytą tekstą. Jei ne, paaiškinama kuo paprasčiau.

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Įtvirtinamos sąvokos, nusakančios padėtį erdvėje, kiekį, dydį ir kitas lyginamąsias charakteristikas, prielinksnių reikšmes. ✓ Padedant pratinama tiksliai užsirašyti aritmetinių veiksmų atlikimo užduotis, nes dažnai skaičiavimo klaidos atsiranda dėl netikslaus veiksmo užrašymo. ✓ Didesnių sunkumų mokinys gali patirti suprasdamas geometrijos, statistikos pradmenis. Žodžiu komentuojant diagramas, schemas, lenteles, jose pažymima svarbiausia informacija; mokant geometrijos naudojamos trimatės geometrinės figūros, pažymimos svarbiausios šių figūrų dalys, žodžiu aptariama jų sandara; geometrinės figūros siejamos su artimoje aplinkoje esančiais daiktais. ✓ Geografijos, istorijos pamokose papildomai žodžiu paaiškinama žemėlapiuose pateiktą informaciją. ✓ Dailės pamokose daugiau dėmesio skiriama kūrybinei saviraiškai, nei tiksliai daiktų atvaizdavimui. ✓ Fizinio ugdymo pamokose siekiama saugiai atlikti mokinio galias atitinkančius pratimus, pamažu pereinant prie sudėtingesnių; atidžiai įvertinamos mokinio galimybės dalyvauti komandiniuose žaidimuose, parenkant tinkamiausią poziciją žaidime.
Ugdymosi pasiekimų vertinimo ypatumai (slenkstinis, patenkinamas, pagrindinis, aukštesnysis)	
<p>Bendrieji mokymosi sutrikimai</p> <p>Specifiniai mokymosi sutrikimai</p> <p>Neverbaliniai mokymosi sutrikimai</p>	<p>Ugdant mokinių kompetencijas didėja formuojamojo vertinimo svarba, nes mokinių asmeninė pažanga daug labiau priklauso nuo formuojamojo vertinimo nei nuo apibendrinamojo. Bendrųjų mokymosi sutrikimų turinčius mokinius svarbu mokyti stebėti savo mokymąsi, ji planuoti ir apmąstyti, analizuoti sėkmes ir nesėkmes, padėti pasirinkti, ko ir kaip mokysis, mokyti analizuoti savo mokymosi rezultatus. Jų mokymosi tempas yra daug lėtesnis, sėkmės retesnės, o žinios dažnai neišsamios ir nepakankamai tikslios, todėl jiems reikalingas palaikantis, pastiprinantis, pozityvus, skatinantis mokytis grįžtamasis ryšys – objektyvi informacija apie klaidas ir žinių trūkumus, atkreipiant dėmesį ir į sėkmes, nes šių sutrikimų turinčių mokinių mokymosi motyvacijai ir darbingumui palaikyti svarbu vertinti jo pastangas ir individualius pasiekimus. Mokinio sėkmė pirmiausia turi būti užtikrinama parenkant tinkamas užduotis ir nustatant mokinio galioms adekvačius vertinimo kriterijus. Objektyvus grįžtamasis ryšys ir formuojamasis vertinimas atlieka savo funkciją – padeda realiai įsivertinti mokymosi rezultatus. Mokytojo laiku teikiamas palaikantis, pozityvus grįžtamasis ryšys yra viena svarbiausių mokomosios paramos dalių. Grįžtamąjį ryšį mokinys gali gauti ne vien tiesiogiai iš mokytojo, bet ir lygindamas savo darbą su pavyzdžiu, gaudamas informacijos iš kitų mokinių ar naudodamas kompiuterines mokymo priemones.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Atlikdami <i>įvairias, skirtingų gebėjimų reikalaujančias</i> užduotis, šie mokiniai <i>gali pasiekti bet kurį</i> (slenkstinį, patenkinamą, pagrindinį, aukštesnįjį) <i>pasiekimų lygį</i> ir būti atitinkamai įvertinti.

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Mokinio pasiekimai lyginami su ankstesniais jo paties pasiekimais, pastebint ir akcentuojant pažangą, nesėkmes ir klaidas pateikiant kaip tobulėjimo galimybę. ✓ Mokinio naudojamos papildomos mokymo priemonės (pvz., taisyklių rinkiniai), teikiama pagalba (užduočių įgarsinimas, užduoties atlikimo pavyzdžio demonstravimas) ar sumažintos užduočių apimtys neturėtų būti mažesnio įvertinimo priežastimi. ✓ Rašto darbuose klaidos, atsirandančios dėl painiojamų skardžiųjų ir dusliųjų priebalsių (pvz.: p-b, t-d, k-g), ilgųjų ir trumpųjų balsių (pvz.: i-y, u-ū), nelaikomos klaidomis, grupę vienos rūšies klaidų reikia skaičiuoti kaip vieną klaidą. ✓ Rašto darbuose optiškai panašių raidžių (m-n-u, p-b-d ir kt.) painiojimo, raidžių rašymo ar jungimo netikslumai nelaikytini klaidomis. ✓ Neišsamų, nenuoseklų, bet iš esmės teisingą atsakymą privalu vertinti teigiamai.
BENDRADARBIAVIMAS	
<p>Pagrindinė mokytojo užduotis bendraujant su tėvais – imtis iniciatyvos padedant jiems suprasti, nuo ko priklauso vaiko mokymosi sėkmė.</p> <p>Pagrindinė mokytojo užduotis bendraujant su kitais mokytojais ir specialistais – suderinti keliamus tikslus, specialistų teikiamos pagalbos sritis, būdus ir formas.</p> <p>Bendradarbiavimas tarp mokytojo, specialistų, kitų mokytojų, mokinio ir jo tėvų tampa veiksmingas, kai bendraujant visiems drauge suprantami visų lūkesčiai, įvertinami ir tenkinami ugdymosi poreikiai, susitariama dėl vieningų reikalavimų ir laukiamų rezultatų.</p>	
<p>LITERATŪRA:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ališauskas, A., Galvydytė, J. (2017) Mokinių, turinčių mokymosi sutrikimų, psichosocialinė charakteristika. <i>Specialusis ugdymas</i>, 1 (36), 9–47. 2. Augustinienė, A., Simonaitienė, B. Mokymosi strategijos ir mokinių pasiekimų sąsajos. (Mokslo monografija). KTU, 2020. 3. Galkienė, A. <i>Heterogeninių grupių didaktika: specialieji poreikiai bendrojo lavinimo mokykloje</i>, VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2005. 4. Gedutienė, R. <i>Disleksija – nuo įvertinimo iki įveikos</i>, Klaipėdos universiteto leidykla, 2018. 5. Juškienė, V., Fiurst, A., Saikauskienė, E., Metodinės rekomendacijos mokytojams dėl pradinio ir pagrindinio lietuvių kalbos ugdymo programų pritaikymo mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių [žiūrėta 2022-01-30]. Prieiga internete: https://www.nsa.smm.lt/svietimo-pagalbos-departamentas/itraukties-pletros-skyrius/itraukusis-ugdymas/pagalba-mokyklai-ir-mokytojui/ 	

6. Kibildienė, R., *Specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių matematikos mokymo ypatumai. Metodinės rekomendacijos mokyklų pedagogams ir specialistams*, ŠMM, SPPC, 2009. [žiūrėta 2022-02-05].
Prieiga internete: <https://www.zudermanas.klaipeda.lm.lt/attachments/article/117/Matematikos%20mokymo%20ypatumai.pdf>
7. LR Švietimo Įstatymo Nr. I-1489 68 straipsnio pakeitimo įstatymas.
8. LR švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019 m. lapkričio 18 d. įsak. Nr. V-1317 „Dėl Bendrųjų programų atnaujinimo gairių patvirtinimo“.
9. LR Vyriausybės programa, patvirtinta LR Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72, XIV-72 „Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“.
10. LR ŠMSM 2019 m. lapkričio 18 d. įsakymas Nr. V-1317 „Dėl Bendrųjų programų atnaujinimo gairių patvirtinimo“.
11. *Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas*, LR ŠMM, LR SAM, LR SADM 2011-07-13, įsak. Nr. V-1265/V-685/A1-317.
12. *Mokymosi, aktyvumo ir dėmesio sutrikimai. Metodologinis vadovas*. [žiūrėta 2022-02-01]. Prieiga internete: www.helpdeskinld.com

NAUDINGOS NUORODOS:

1. www.helpdeskinld.com (rekomendacijos mokytojams ir tėvams dėl pagalbos būdų mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių dėl mokymosi sutrikimų, aktyvumo ir dėmesio sutrikimų).
2. <https://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/> (įgarsintos knygos 5–8 klasių mokiniams).
3. www.labirintas.com (mokymosi ypatumų centras, padedantis vaikams, tėvams ir specialistams spręsti mokymosi ir sunkumų keliamus iššūkius).
4. www.labiblioteka.lt (Lietuvos aklųjų biblioteka, kurios paskirtis – tenkinti asmenų, negalinčių skaityti įprasto spausdinto teksto, kultūrinius ir informacinius poreikius).
5. <https://www.zudermanas.klaipeda.lm.lt/attachments/article/117/Matematikos%20mokymo%20ypatumai.pdf> (Specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių matematikos mokymo ypatumai).
6. https://duomenys.ugdome.lt/saugykla/tvs/141/files/skaitmeniniu_priemoniu_sarasas_2020-09-11_.pdf (skaitmeninių priemonių sąrašas).

7. <https://smsm.lrv.lt/web/lt/smm-svietimas/svietimas-pradinis-ugdymas/ugdymo-planai>
8. <https://www.mokykla2030.lt/kompetenciju-ir-vaiko-raidos-aprasai/>